

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка собівартості продукції підприємства (на матеріалах
ТзОВ «Імперія жирів»)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕКсз-21
КОНОВАЛЮК Мар'яна Богданівна

_____
(підпис)

Керівник:
Д.е.н., професор
Шубалий Олександр Михайлович

_____
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), старший викладач
Гарант освітньої програми:
Косінський Петро Миколайович

_____
(підпис)

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та праваКафедра економікиСтупінь вищої освіти: бакалаврГалузь знань: 05 Соціальні та поведінкові наукиСпеціальність: 051 ЕкономікаОсвітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

« ___ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

КОНОВАЛЮК Мар'яна Богданівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка собівартості продукції підприємства (на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів»)Керівник роботи: Шубалий О.М.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023 р. №488/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «14» червня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи посібники, підручники, наукові монографії, наукові періодичні видання, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТзОВ «Імперія жирів», Інтернет-ресурси вільного доступу тощо.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУПРОЗДІЛ 1.РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Класифікація витрат на підприємстві2. Методи для визначення собівартості продукції3. Система управління операційними витратами підприємства4. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Імперія жирів»5. Зміна суми і структури операційних витрат за елементами6. Зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції за видами діяльності7. Аналіз зміни виробничої собівартості виробництва маргаринів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>проф. Шубалий О.М.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>проф. Шубалий О.М.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>проф. Шубалий О.М.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2023</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2023</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 30.12.2023</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2024</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 20.05.2024</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.05.2024</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 27.05.2024</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 31.05.2024</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.06.2024</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 07.06.2024</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 14.06.2024</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Коновалюк М.Б.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Шубалий О.М.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Коновалюк М.Б. Аналіз та оцінка собівартості продукції підприємства (на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів»). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки собівартості продукції підприємства на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів». Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки собівартості продукції ТзОВ «Імперія жирів». Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки собівартості продукції підприємства на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів».

У першому розділі представлено теоретичні засади дослідження собівартості продукції підприємств, вивчено суть та структуру витрат і собівартості продукції підприємства; досліджено методи визначення собівартості продукції підприємства; розглянуто принципи побудови системи управління операційними витратами підприємства.

У другому розділі представлено аналіз та оцінка собівартості продукції ТзОВ «Імперія жирів», представлено загальну характеристику економічної діяльності підприємства; проведено аналіз зміни суми та структури витрат підприємства; проведено аналіз та оцінку зміни виробничої собівартості продукції підприємства.

Висновки та пропозиції містять узагальнення підсумків виконання теоретичного і аналітичного розділів роботи, а також обґрунтування заходів для зниження собівартості продукції на підприємстві.

Ключові слова: собівартість продукції, витрати підприємства, операційні витрати, виробнича собівартість, загальновиробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут.

ANNOTATION

Konovaliuk M.B. Analysis and evaluation of the cost price of the company's products (on materials of LLC "Imperiia zhyriv"). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2024.

The purpose of the bachelor's thesis is to analyse and evaluate the cost of production of the enterprise on the materials of LLC "Imperiia zhyriv" The object of research is the process of analysing and evaluating the cost of production of LLC "Imperiia zhyriv". The subject of the study is the theoretical, methodological and applied aspects of analysing and evaluating the cost of production of an enterprise on the basis of materials of LLC "Imperiia zhyriv".

The first section presents the theoretical foundations of the study of the cost of production of enterprises, examines the essence and structure of costs and cost of production of the enterprise; examines the methods of determining the cost of production of the enterprise; considers the principles of building a system for managing operating costs of the enterprise.

The second section presents an analysis and assessment of the cost of production of LLC "Imperiia zhyriv", provides a general description of the economic activity of the enterprise; analyses changes in the amount and structure of the enterprise's expenses; analyses and assesses changes in the production cost of the enterprise.

The conclusions and suggestions contain a summary of the results of the theoretical and analytical sections of the work, as well as a justification of measures to reduce the cost of production at the enterprise.

Keywords: cost of production, enterprise costs, operating costs, production cost, general production costs, administrative costs, sales costs.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	10
1.1. Суть та структура витрат і собівартості продукції підприємства	10
1.2. Методи визначення собівартості продукції підприємства	15
1.3. Принципи побудови системи управління операційними витратами підприємства	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»	24
2.1. Загальна характеристика економічної діяльності підприємства	24
2.2. Аналіз зміни суми та структури витрат підприємства	29
2.3. Аналіз та оцінка зміни виробничої собівартості продукції підприємства	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні успіх ринкової економіки напряму залежить від випуску та продажу конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Харчова промисловість, як один з ключових елементів економіки, забезпечує населення необхідними товарами стратегічного значення. Проте, за останні роки спостерігається значне скорочення обсягів випуску харчової продукції при одночасному зростанні її собівартості. Ця ситуація обумовлена недосконалістю методів та організації обліку витрат на виробництво, що, в свою чергу, формує високу собівартість кінцевої продукції.

Вченими з України та інших країн запропоновано широкий спектр методів для вирішення проблеми зниження собівартості продукції. Серед українських науковців, які зробили значний внесок у цю сферу, можна виділити: Александрова О. Є., Гринь В. П., Богдан І., Бондаренко Н. М., Варламова І. С., Сем'янова І. Ю., Гелеверя Є. М., Чудна А. О., Гулик Т. В., Міхєєва А. М., Довга Н. І., Цегелик Г., Каленич І. С., Козаченко А. Ю., Кудлаєва Н. В., Круць С.В. та ін.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки собівартості продукції підприємства на матеріалах ТЗОВ «Імперія жирів». Для її досягнення виникає необхідність вирішення таких завдань:

- вивчити суть та структуру витрат і собівартості продукції підприємства;
- дослідити методи визначення собівартості продукції підприємства;
- розглянути принципи побудови системи управління операційними витратами підприємства;
- представити загальну характеристику економічної діяльності підприємства;
- провести аналіз зміни суми та структури витрат підприємства;

– провести аналіз та оцінку зміни виробничої собівартості продукції підприємства;

– обґрунтувати заходи для зниження собівартості продукції підприємства.

Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки собівартості продукції ТзОВ «Імперія жирів».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки собівартості продукції підприємства на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів».

Методи дослідження. При написанні даної кваліфікаційної роботи було використано ряд наукових підходів і методів: системний підхід – для обґрунтування методів визначення собівартості продукції підприємства; методи логічного узагальнення – для проведення загальної характеристики економічної діяльності підприємства; аналізу та синтезу – для проведення аналізу зміни суми та структури витрат підприємства; індукції, дедукції – при представленні сутності та вивчення статей собівартості продукції підприємства; табличний і графічний аналіз – при побудові різних типів таблиць та діаграм для аналізу і оцінки зміни виробничої собівартості продукції підприємства; програмно-цільовий метод – при обґрунтуванні заходів для зниження собівартості продукції підприємства; факторного економічного аналізу – при проведенні аналізу зміни витрат у розрахунку на 1 грн продукції підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали: посібники, підручники, наукові монографії, наукові періодичні видання, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТзОВ «Імперія жирів», Інтернет-ресурси вільного доступу тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Методичні підходи до аналізу й оцінки собівартості продукції підприємства можуть бути використані у практичній діяльності ТзОВ «Імперія жирів» та подібних підприємств галузі.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані під час міжнародного наукового семінару на тему «Україна – ЄС: виклики та перспективи», організованого кафедрою економіки ЛНТУ та

кафедро політики економічної та регіональної Університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні (UMCS) 16 травня 2024 року.

Публікації. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження були викладені в одних тезах доповідей наукового семінару загальним обсягом 0,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 54 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 10 рисунків та 7 таблиць. Список використаних джерел складається з 27 найменувань і представлений на 3 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Суть та структура витрат і собівартості продукції підприємства

Будь яке підприємство, розпочинаючи нове виробництво або плануючи його розширення, повинно ґрунтовно оцінити всі аспекти проекту, щоб переконатися, що воно буде рентабельним. У економічній літературі процес визначення собівартості продукції прийнято називати калькулюванням.

Цей термін вказує на систему методів та прийомів, які використовуються для обчислення витрат, пов'язаних з виготовленням та реалізацією конкретного товару, роботи або послуги.

Провідні науковці з економічної теорії дають різні тлумачення терміну «собівартість», зокрема О. Лабунська–Шелест вважає, що «собівартість продукції (робіт, послуг) – це економічний показник, який відображає грошовий еквівалент сукупних витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією конкретного товару, роботи або послуги» [13].

На думку А. Козаченко собівартість продукції (робіт, послуг) – це ключовий економічний показник, який відображає сумарні витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією конкретного товару, роботи або послуги» [10].

З точки зору Н. Бондаренко «собівартість продукції – це багатогранний економічний показник, який відображає сумарні витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією конкретного товару, роботи або послуги» [3].

І. Каленич вважає, що «собівартість – це фундаментальний економічний показник, який відіграє вирішальну роль у системі управління підприємством» [9].

Прибуток, безперечно, є головним показником фінансового успіху підприємства. Він слугує не лише джерелом коштів для поточних потреб, але й ключовим фактором розвитку та розширення бізнесу.

Традиційно досягнення більшого прибутку пов'язують зі збільшенням обсягів виробництва або підвищенням цін на продукцію. Проте, такі методи не завжди є можливими чи доцільними. Особливо це стосується ситуацій, коли економічні умови обмежують можливості підприємства. Саме тому, в таких умовах, на перший план виходить зниження витрат як ключовий фактор оптимізації фінансового результату.

В економічній літературі витрати виробництва і обігу виробничого підприємства визначаються як грошовий еквівалент витрат ресурсів, необхідних для здійснення його виробничої та комерційної діяльності.

Важливо зазначити, що до витрат виробництва і обігу належать не лише прямі витрати, які безпосередньо пов'язані з виготовленням або наданням продукції/послуг (наприклад, зарплата робітників, вартість сировини), але й непрямі витрати, які розподіляються між різними видами продукції/послуг (наприклад, оренда приміщення, адміністративні витрати).

Згідно з бухгалтерським обліком, «витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)» [1].

Важливо зазначити, що не всі зменшення активів або збільшення зобов'язань є витратами. Наприклад, зменшення власного капіталу внаслідок виплати дивідендів власникам не вважається витратою, адже це не пов'язано з господарською діяльністю підприємства.

Класифікація витрат – це поділ витрат на групи за певними ознаками, що дозволяє систематизувати інформацію про них, полегшити їх облік, аналіз та управління (рис. 1.1). Вибір класифікації залежить від цілей, які ставить перед собою керівництво підприємства.

Важливо зазначити, що з розвитком та ускладненням господарської діяльності потреба в більш детальній класифікації витрат зростає. Використання різних методів збирання та розподілу витрат дозволяє отримати

більш глибоку інформацію про структуру витрат, що, в свою чергу, сприяє кращому управлінню ними та підвищенню ефективності роботи підприємства.

Рис.1.1. Класифікація витрат на підприємстві
(згруповано автором за джерелом [9])

Отже, класифікація витрат є невід'ємною частиною системи управління витратами на підприємстві. Вона дає керівництву потужний інструмент для аналізу, прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення стійкого розвитку бізнесу.

Витрати підприємства поділяються на дві основні групи:

1. Звичайні витрати включають в себе витрати операційної діяльності це витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом та продажем продукції (робіт, послуг). До них належать, зарплата виробничого персоналу, вартість сировини та матеріалів, амортизація основних засобів, транспортні витрати, витрати на рекламу та маркетинг.

Фінансові витрати пов'язані з залученням капіталу. До них належать, відсотки за кредитами, комісії банкам, курсові різниці. Витрати іншої звичайної діяльності належать до операційної або фінансової діяльності. До них можуть належати, штрафи, пені, неустойки, списання необоротних активів.

2. Надзвичайні витрати це витрати, які виникають внаслідок непередбачуваних подій, таких як стихійні лиха, пожежі, техногенні аварії. Такі витрати, як правило, не пов'язані з основною діяльністю підприємства і виникають нечасто. Втрати, спричинені надзвичайними подіями, можуть покриватися за рахунок страхового відшкодування та інших доходів від надзвичайної діяльності.

Собівартість продукції – це сукупні витрати, які несе підприємство на виробництво та продаж одиниці продукції. Вона є ключовим показником для оцінки:

- ефективності роботи підприємства;
- рівня конкурентоспроможності;
- можливостей для оптимізації.

Саме тому механізм формування собівартості продукції потребує ретельного вивчення та розуміння. Виробництво будь якої продукції та надання послуг неможливе без використання ресурсів. До них належать:

– «трудові ресурси це праця людей, які безпосередньо беруть участь у виробництві або наданні послуг. Їхні витрати відображаються у вигляді заробітної плати та інших виплат персоналу;

– матеріальні ресурси включають в себе сировину, матеріали, комплектуючі, паливо, енергоносії, які використовуються у процесі виробництва. Їхні витрати формують значну частину собівартості продукції.

– енергетичні ресурси до них відноситься газ, вода, інші види енергії, які необхідні для роботи обладнання, транспортування, опалення тощо. Їхні витрати також впливають на собівартість продукції.

– основні засоби включають в себе будівлі, споруди, машини, обладнання та інші активи, які використовуються протягом тривалого часу. Їхні витрати відображаються у вигляді амортизаційних відрахувань» [12].

Прямі матеріальні витрати – це витрати на сировину, матеріали, комплектуючі та інші ресурси, які безпосередньо використовуються у виробництві конкретної продукції і можуть бути чітко ідентифіковані з цією продукцією.

Використання бази розподілу, яка відображає нормальну виробничу потужність, дозволяє більш точно розподілити постійні загальновиробничі витрати на собівартість продукції, навіть якщо фактичний обсяг виробництва в звітному періоді був нижчим за нормальний.

Це дає можливість отримати більш точну картину собівартості продукції та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо ціноутворення, інвестицій, вибору видів діяльності тощо. Таким чином, розуміння принципів розподілу загальновиробничих витрат є важливим для ефективного управління ресурсами та фінансовими результатами діяльності підприємства.

Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати – це та частина постійних загальновиробничих витрат, яка не була розподілена на собівартість продукції в зв'язку з тим, що фактичний обсяг виробництва був нижчим за нормальну потужність.

Важливо зазначити, що економічні елементи операційних витрат є основою для складання звіту про фінансові результати. У цьому звіті витрати за кожним елементом відображаються окремо, що дає можливість користувачам фінансової звітності отримати чітке уявлення про структуру та динаміку витрат підприємства. Таким чином, розуміння сутності та принципів групування операційних витрат за економічними елементами є важливим для ефективного управління ресурсами, фінансового аналізу та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

1.2. Методи визначення собівартості продукції підприємства

Сучасні економічні реалії диктують нові правила гри для підприємств. Пошук та нівелювання перешкод, залучення альтернативних ресурсів та оптимізація використання резервів є ключовими факторами стійкості та успішного розвитку підприємства в сучасних економічних умовах.

В наукових роботах собівартість продукції (робіт, послуг) визначається як грошовий еквівалент витрат, пов'язаних з використанням ресурсів, капіталу, послуг сторонніх організацій та оплатою праці в процесі виробництва. Цей показник безпосередньо впливає на прибуток підприємства, маючи з ним зворотно-пропорційну залежність.

Розрахунок собівартості продукції є фундаментальним завданням для будь якого підприємства, яке прагне до раціонального розподілу ресурсів та максимізації результатів. Собівартість відіграє вирішальну роль у господарській діяльності будь якого підприємства. Її планування ґрунтується на прогнозуванні витрат, які згодом формують собівартість продукції.

Загальноприйнятий принцип віднесення витрат до собівартості продукції ґрунтується на розмежуванні витрат, необхідних для виробництва продукції, та інших витрат, які не пов'язані з виробничим процесом.

У виробничій діяльності підприємства неминуче виникають непродуктивні витрати. Ці витрати не створюють додаткової вартості, але потребують компенсації. Її зазвичай включають до собівартості продукції, що збільшує її вартість.

На відміну від непродуктивних витрат, витрати, пов'язані з порушенням або невиконанням умов контрактів (штрафні санкції, пені), не мають прямого зв'язку з виробництвом. Їх компенсація здійснюється за рахунок прибутку підприємства.

Класифікація витрат відіграє вирішальну роль у процесі планування собівартості продукції. Вона полегшує впорядкованість та систематизацію

витрат, забезпечуючи ефективне управління ними. Методи визначення собівартості представлено на (рис.1.2).

Рис.1.2. Методи для визначення собівартості продукції
(побудовано автором за джерелом [14])

Найпоширенішим методом класифікації є розподіл витрат за місцем їх виникнення. Цей метод дозволяє правильно розрахувати собівартості продукції та забезпечити належний рівень відповідальності структурних підрозділів підприємства за розподіл фінансових коштів та їх оптимізацію. При цьому визначається фактичний обсяг собівартості продукції загалом та окремих видів зокрема.

Планування витрат – це динамічний процес, який ґрунтується на використанні різних методів. Кожен з них має свої переваги та недоліки, тому вибір оптимального методу залежить від специфіки виробництва, наявності інформації та поставлених завдань.

Кошторисний метод є одним з найпоширеніших методів планування та калькуляції собівартості продукції. Він ґрунтується на детальному розрахунку всіх витрат, які входять до собівартості

Метод планування витрат за техніко–економічними чинниками ґрунтується на всебічному аналізі впливу технічних та економічних факторів на обсяг собівартості продукції.

Метод планування витрат за техніко–економічними чинниками ефективно використовується на підприємствах з складним асортиментом продукції, де існує значний вплив технічних та економічних факторів на собівартість.

Важливо зазначити, що цей метод дає можливість розробити комплексну систему управління витратами, яка дозволить знизити собівартість продукції та підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Метод калькуляції – це спосіб обчислення собівартості одиниці продукції або групи продукції. Він використовується для планування витрат, контролю за виконанням планів, прийняття управлінських рішень щодо ціноутворення, оцінки ефективності виробництва та фінансового стану підприємства.

Нормативний метод – це один із поширених методів планування та контролю собівартості продукції. Він ґрунтується на використанні заздалегідь розроблених норм витрачання матеріалів, енергії, робочого часу та інших ресурсів на виготовлення

Окрім традиційних методів планування собівартості, таких як кошторисний, нормативний та метод калькуляції, існують й сучасні методи, які набувають все більшої популярності. «До них належать:

- позамовний метод який використовується для індивідуального виготовлення продукції на замовлення. Собівартість кожного замовлення розраховується окремо, враховуючи всі прямі та непрямі витрати, по'язані з виконанням цього замовлення;

- котловий метод зазвичай використовується для виробництва продукції, яка не має індивідуальних ознак (наприклад, сипучі матеріали, рідини). Собівартість одиниці продукції розраховується діленням загальних витрат на кількість виготовленої продукції за певний період часу.

- передільний метод варто використовувати для виробництва продукції, яка проходить кілька стадій обробки. Собівартість продукції на кожному етапі

виробництва розраховується окремо, що дозволяє контролювати витрати на кожному з них» [1].

Метод величини покриття використовується для прийняття рішень щодо ціноутворення та обсягу випуску продукції. Суть методу полягає у визначенні точки беззбитковості, до якої збитки підприємства покриваються постійними витратами, а після неї – прибутком від продажу продукції.

«Окремо варто виділити таргет–костинг – сучасний метод планування, який ґрунтується на визначенні цільової собівартості продукції. При цьому відбувається визначення ціни продажу продукції, за якою підприємство планує реалізувати заплановану кількість товарів та послуг» [6].

Метод порівняльного аналізу ґрунтується на порівнюють фактичні витрати з плановими показниками та аналізуються причини відхилень. Факторний аналіз показує вплив окремих факторів на зміну витрат. При трендовому аналізі вивчається динаміка витрат за певний період. Стохастичний аналіз побудований на використовуються методи статистики та теорії ймовірностей для оцінки ризиків та невизначеності.

ABC–калькулювання – це метод калькуляції собівартості продукції, який ґрунтується на групуванні накладних витрат за основними видами діяльності та подальшому їх розподілі між видами продукції з урахуванням того, які види діяльності потрібні для виготовлення цієї продукції.

ABC–калькулювання ефективно використовується на підприємствах з масовим випуском продукції, де технологічні процеси відносно стабільні, а норма витрат можна розробити з високою точністю.

Важливо зазначити, що цей метод дає можливість розробити систему управління витратами, яка дозволить знизити собівартість продукції, підвищити рентабельність виробництва та збільшити конкурентоспроможність підприємства.

Маржинальний калькулятинг передбачає визначення маржинального прибутку (різниця між виручкою від продажу та змінними витратами) та

прийняття рішень щодо виробництва та продажу продукції на основі цього показника.

«Активіті–бейзд–костинг включає визначення витрат, пов'язаних з виконанням конкретних дій або завдань, та розподіл їх між продукцією або проектами пропорційно до споживання цих дій або завдань» [17].

Підсумовуючи, можна зазначити, що сучасні методи визначення собівартості пропонують широкий спектр інструментів для ефективного управління витратами.

Кожен з розглянутих вище методів має свої переваги та недоліки, тому вибір одного з них залежить від конкретних потреб та цілей підприємства. Важливо підкреслити, що ці методи не є взаємовиключними, а доповнюють один одного.

Комплексний підхід, який поєднує використання різних методів, дозволяє підприємству досягти максимальної ефективності у сфері управління витратами. Використання сучасних методів визначення собівартості є ключовим фактором успіху будь якого підприємства в сучасних умовах гострої конкуренції.

1.3. Принципи побудови системи управління операційними витратами підприємства

Система управління операційними витратами – це комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів підприємства та досягнення наперед встановлених цілей його поточної господарської діяльності. Система управління операційними витратами включає в себе (рис. 1.3).

Планування витрат – це ключовий процес в системі управління ресурсами підприємства, який полягає у визначенні обґрунтованих норм та лімітів витрат на виробництво та реалізацію продукції. Важливість планування витрат

складно переоцінити, адже воно забезпечує контроль над використанням ресурсів підприємства. Дозволяє оптимізувати витрати та мінімізувати їх нераціональне використання. Сприяє зниженню собівартості продукції та підвищенню рентабельності бізнесу, та створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. В той же час мотивує персонал до економії ресурсів.

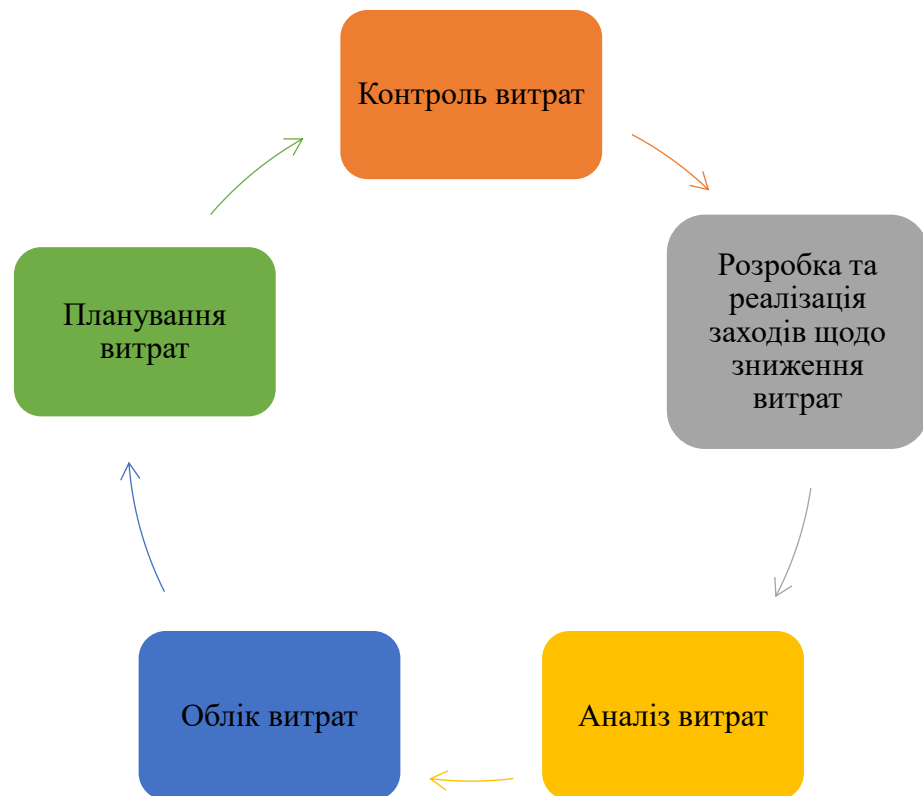

Рис. 1.3. Система управління операційними витратами підприємства
(побудовано автором за джерелом [15])

«Облік витрат – це система, яка забезпечує систематичне фіксування та реєстрацію всіх видів витрат, що виникають на підприємстві. Кожна витрата повинна бути підтверджена відповідним первинним документом (накладною, квитанцією, актом тощо)» [22]. Витрати фіксуються на відповідних рахунках бухгалтерського обліку в міру їх виникнення. Вони групуються за видами, елементами, статтями калькуляції та іншими ознаками. Таким чином, облік

витрат є одним з найважливіших інструментів для ефективного управління ресурсами та досягнення успіху на ринку.

Контроль витрат – це система заходів, спрямованих на постійне спостереження та аналіз фактичних витрат підприємства з метою їх порівняння з плановими показниками та виявлення резервів економії. На основі планування витрат розробляються норми та ліміти витрат на всі статті калькуляції собівартості продукції. Дані про фактичні витрати збираються з первинних документів (накладних, квитанцій, актів тощо) та обробляються в бухгалтерській системі. Саме тому контроль витрат є одним з найважливіших інструментів для ефективного управління ресурсами та досягнення успіху в сучасних ринкових умовах.

Розробка та реалізація заходів щодо зниження витрат – це ключовий напрямок діяльності будь якого підприємства, спрямований на пошук та впровадження методів економії ресурсів та зниження собівартості продукції.

Аналіз витрат – це комплексне дослідження фактичних витрат підприємства з метою їх порівняння з плановими показниками, виявлення причин відхилень та розробки заходів щодо економії ресурсів.

Виявлення та використання чинників економії ресурсів, а також зниження витрат – це обов'язок кожного працівника підприємства, незалежно від посади чи рівня кваліфікації.

Особлива відповідальність за цю важливу сферу лежить на спеціалістах та керівниках усіх рівнів. Вони повинні створювати умови для економного використання ресурсів, мотивувати персонал до пошуку та впровадження нових методів економії, а також контролювати виконання планових показників.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції та мінливої кон'юнктури ринку ефективне управління витратами стає ключовим фактором, що визначає успішність та стійкість підприємства. На основі цих даних за допомогою нескладних розрахунків можна отримати вартісну оцінку запланованих витрат.

Важливо зазначити, що отримана вартісна оцінка витрат не завжди може відповідати поточним можливостям підприємства або його довгостроковому плану розвитку.

Облік витрат з певною періодичністю ґрунтується на принципі відображення в обліковій формі усіх фактично здійснених витрат за відповідний звітний період. Суть формулювання витрат полягає в усвідомленні того, що ресурси є обмеженими, а потреби людей необмежені. Це означає, що для задоволення своїх потреб люди вимушені робити вибір, які ресурси використовувати та в яких напрямках. Підприємства та особи прагнуть використовувати свої ресурси таким чином, щоб максимізувати їх корисності.

Це означає, що витрати на будь яку діяльність повинні бути меншими, ніж очікувана від неї користь. Важливо зазначити, що формулювання витрат є складним процесом, який потребує врахування багатьох факторів. Однак, розуміння основних принципів цього процесу дозволяє підприємствам та особам приймати обґрунтовані рішення щодо використання своїх ресурсів.

У сфері бізнесу прийнято розрізняти два основних види витрат: економічні та бухгалтерські. Економічні витрати охоплюють всі виплати, які несе фірма, щоб залучити та утримати необхідні ресурси для провадження своєї діяльності.

«Бухгалтерські витрати підприємства поділяються на дві категорії: зовнішні та внутрішні. Зовнішні витрати виникають в результаті використання ресурсів, які не належать підприємству. Внутрішні на відміну від зовнішніх витрат, які пов'язані з використанням ресурсів, які не належать підприємству (найманий персонал, сировина та матеріали тощо), внутрішні витрати пов'язані з використанням власних ресурсів підприємства (основні фонди, невиробничий персонал тощо).

Економічні та бухгалтерські витрати – це два важливих поняття в сфері управління витратами. Основна відмінність між ними полягає в тому, що економічні витрати враховують не лише явні витрати, які відображаються в бухгалтерській звітності, але й неявні витрати (альтернативні витрати)» [24].

Явні витрати – це витрати, які можуть бути підтверджені документально (чеки, рахунки-фактури, акти приймання робіт та інші).

Неявні витрати – це витрати, які не можуть бути підтверджені документально, але які існують все одно. Власник бізнесу, який працює в ньому сам, має враховувати в своїх витратах не лише витрати на оплату праці найманих працівників, але й вартість того часу, який він міг б використати для інших цілей.

Розуміння відмінностей між економічними та бухгалтерськими витратами є дуже важливим для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління витратами та ціноутворення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»

2.1. Загальна характеристика економічної діяльності підприємства

ТОВ «Імперія жирів» - це український виробник маргарину, що базується у місті Нововолинськ, Волинська область. Заснована у 2003 році, компанія здобула визнання як виробник високоякісної, корисної та безпечної продукції.

Основна продукція підприємства:

- Маргарин «Маселко»: популярний бренд, відомий своїм вершковим смаком та ароматом;
- Маргарин «МАКО»: призначений для випічки, забезпечує пишну та ніжну текстуру;
- Маргарин «Лорен»: професійний продукт, використовується у пекарнях та кондитерських.

Переваги продукції даного підприємства:

1. Висока якість: «Імперія Жирів» використовує лише добірні інгредієнти та сучасні технології виробництва.
2. Корисність: Продукція збагачена вітамінами та мінералами, важливими для здоров'я.
3. Безпечність: Компанія суворо дотримується санітарних норм та правил виробництва.
4. Доступність: Продукція «Імперія Жирів» представлена у широкій мережі магазинів по всій Україні за доступними цінами.

«Надійність продукції ТОВ «Імперія Жирів» пояснюється значним досвідом роботи – понад 20 років. За цей час «Імперія жирів» завоювала репутацію надійного та відповідального партнера. Компанія співпрацює з провідними торговими мережами та дистриб'юторами України.

«Імперія жирів» постійно розширює асортимент продукції та вдосконалює технології виробництва.

Загалом, ТОВ «Імперія Жирів» - це український виробник, який пишається своєю продукцією та прагне донести до споживачів смачні, корисні та безпечні продукти харчування.

Основним видом економічної діяльності цього підприємства є виробництво маргарину. Наразі ТОВ «Імперія жирів» виробляє широкий спектр маргаринів під різними торговими марками, таких як «Маселко», «МАКО» та «Лорен». Продукція компанії використовується як у домашньому господарстві, так і в пекарнях та кондитерських» [24].

Окрім виробництва, ТОВ «Імперія жирів» також веде оптову торгівлю власною продукцією, а також іншими продуктами харчування. Це дозволяє компанії розширювати ринки збуту та збільшувати обсяги продажів.

Згідно з КВЕД, ТОВ «Імперія жирів» також може займатися: виробництвом жирів та олій тваринного походження, виробництвом готових кормів для тварин, переробкою молока та виробництвом молочних продуктів, виробництвом хлібобулочних та кондитерських виробів, оптова торгівля одягом та взуттям, оптова торгівля товарами господарського призначення, допоміжна діяльність у сфері транспорту та фінансовий лізинг.

Отже, ТОВ «Імперія жирів» - це українське підприємство, яке займається виробництвом та реалізацією жирів та олій. За даними аналізованих показників, компанія протягом 2021-2023 років демонструвала стійке зростання.

Сума активів на кінець року за 2021-2023 роки зросла з 32986 тис. грн до 75048 тис. грн, збільшившись на 127,5%. Це свідчить про те, що компанія активно інвестує у свою діяльність.

Товарна продукція, тис. грн, за 2021-2023 роки зросла з 80153 тис. грн до 148352 тис. грн, збільшившись на 85,1%. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн, за 2021-2023 роки також зріс з 59876 тис. грн до 146951 тис. грн, збільшившись на 145,4%. Це свідчить про те, що компанія успішно нарощує обсяги виробництва та продажів.

Таблиця 2.1. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Імперія жирів» за 2021-2023 роки

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2022/2021		2023/2022		2023/2021	
				абс.	відн., %	абс.	відн., %	абс.	відн., %
Сума активів на кінець року	32986	56955	75048	23969	72,7	18093	31,8	42062	127,5
Товарна продукція, тис.грн	80153	126364	148352	46211	57,7	21988	17,4	68199	85,1
Обсяг реалізованої продукції, тис.грн	59876	125185	146951	65309	109,1	21766	17,4	87075	145,4
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	72765	106381	125338	33616	46,2	18957	17,8	52573	72,3
Чистий прибуток, тис.грн	2336	7434	7582	5098	218,2	148	2,0	5246	224,6
Рентабельність реалізованої продукції, %	3,2	7,0	6,0	3,8	117,7	-0,9	-13,4	2,8	88,4
Рентабельність активів, %	7,1	13,1	10,1	6,0	84,3	-2,9	-22,6	3,0	42,7
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	64	55	52	-9	-14,1	-3	-5,5	-12	-18,8
Виробіток продукції на 1 працівника, тис.грн/особу	1252,4	2297,5	2852,9	1045,1	83,5	555,4	24,2	1600,5	127,8
Фонд оплати праці, тис.грн	6872	6684	7598	-188,06	-2,7	914	13,7	725,936	10,6
Середньомісячна заробітна плата 1-го працівника, грн	8948	10127	12176	1179	13,2	2049	20,2	3228	36,1
Первісна вартість основних фондів на кін.року, тис.грн	11850	16875	18665	5025	42,4	1790	10,6	6815	57,5
Залишкова вартість основних фондів на кін.року, тис.грн	6231	5032	5830	-1199	-19,2	798	15,9	-401	-6,4
Сума зносу, тис.грн	5619,0	11843	12835	6224	110,8	992	8,4	7216	128,4
Коефіцієнт зносу основних фондів	0,47	0,70	0,69	0,23	48,0	-0,01	-2,0	0,21	45,0
Коефіцієнт введення основних фондів	0,01	0,02	0,02	0,01	98,3	0,00	-3,7	0,01	90,9
Коефіцієнт вибуття основних фондів	0,00	0,00	0,00	0,00	-50,8	0,00	5,1	0,00	-48,3
Фондовіддача, грн	6,76	7,49	7,95	0,72	10,7	0,46	6,1	1,18	17,5
Вартість матеріальних ресурсів, використаних у виробництві, тис.грн	68112	110316	125515	42204	62,0	15199	13,8	57403	84,3
Матеріаломісткість продукції, грн	0,85	0,87	0,85	0,02	2,7	-0,03	-3,1	0,00	-0,4

Примітка. Побудовано автором за даними підприємства.

Чистий прибуток за 2021-2023 роки значно зріс з 2336 тис. грн до 7582 тис. грн, на 224,6%. Це свідчить про те, що компанія стає більш прибутковою.

Рентабельність реалізованої продукції у % за 2021-2023 роки, трохи знизилася з 3,2% до 2,8%. Це може бути пов'язано зі зростанням собівартості реалізованої продукції, яка за 2021-2023 роки збільшилася з 72765 тис. грн до 125338 тис. грн, на 72,3%.

Рентабельність активів у % за 2021-2023 роки, також трохи знизилася з 7,1% до 3,0%. Це свідчить про те, що компанія не до кінця використовує свої активи для отримання прибутку.

Середньооблікова чисельність працівників за 2021-2023 роки зменшилася з 64 осіб до 52 осіб, на 18,8%. Це може бути пов'язано з автоматизацією виробництва або з іншими факторами.

Виробіток продукції на 1 працівника, тис. грн/особу, за 2021-2023 роки зріс з 1252,4 тис. грн до 2852,9 тис. грн, на 127,8%. Це свідчить про те, що компанія стає більш ефективною у використанні своїх трудових ресурсів.

Первісна вартість основних фондів на кінець року за 2021-2023 роки зросла з 11850 тис. грн до 18665 тис. грн, на 57,5%. Це свідчить про те, що компанія активно інвестує у основні фонди.

Залишкова вартість основних фондів на кінець року за 2021-2023 роки збільшилася з 6231 тис. грн до 5830 тис. грн, на 6,4%. Це свідчить про те, що компанія ефективно управляє своїми основними фондами.

Сума зносу, тис. грн, за 2021-2023 роки значно зросла з 5619,0 тис. грн до 12835 тис. грн, на 128,4%. Це може бути пов'язано з активним використанням основних фондів або з їх старінням.

Коефіцієнт зносу основних фондів за 2021-2023 роки трохи зріс з 0,47 до 0,69. Це свідчить про те, що основні фонди компанії зношуються.

Число днів обороту товарних запасів за 2021-2023 роки зменшилося з 93,3 днів до 68,5 днів. Це свідчить про те, що компанія ефективніше управляє своїми товарними запасами.

Число днів обороту дебіторської заборгованості за 2021-2023 роки також зменшилося з 62,5 днів до 45,9 днів. Це свідчить про те, що компанія ефективніше стягує дебіторську заборгованість. Число днів обороту кредиторської заборгованості за 2021-2023 роки зменшилося з 48,7 днів до 34,2 днів. Це свідчить про те, що компанія швидше розраховується з кредиторами.

Надалі детальніше вивчити динаміку дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства за аналізований період (рис. 2.1).

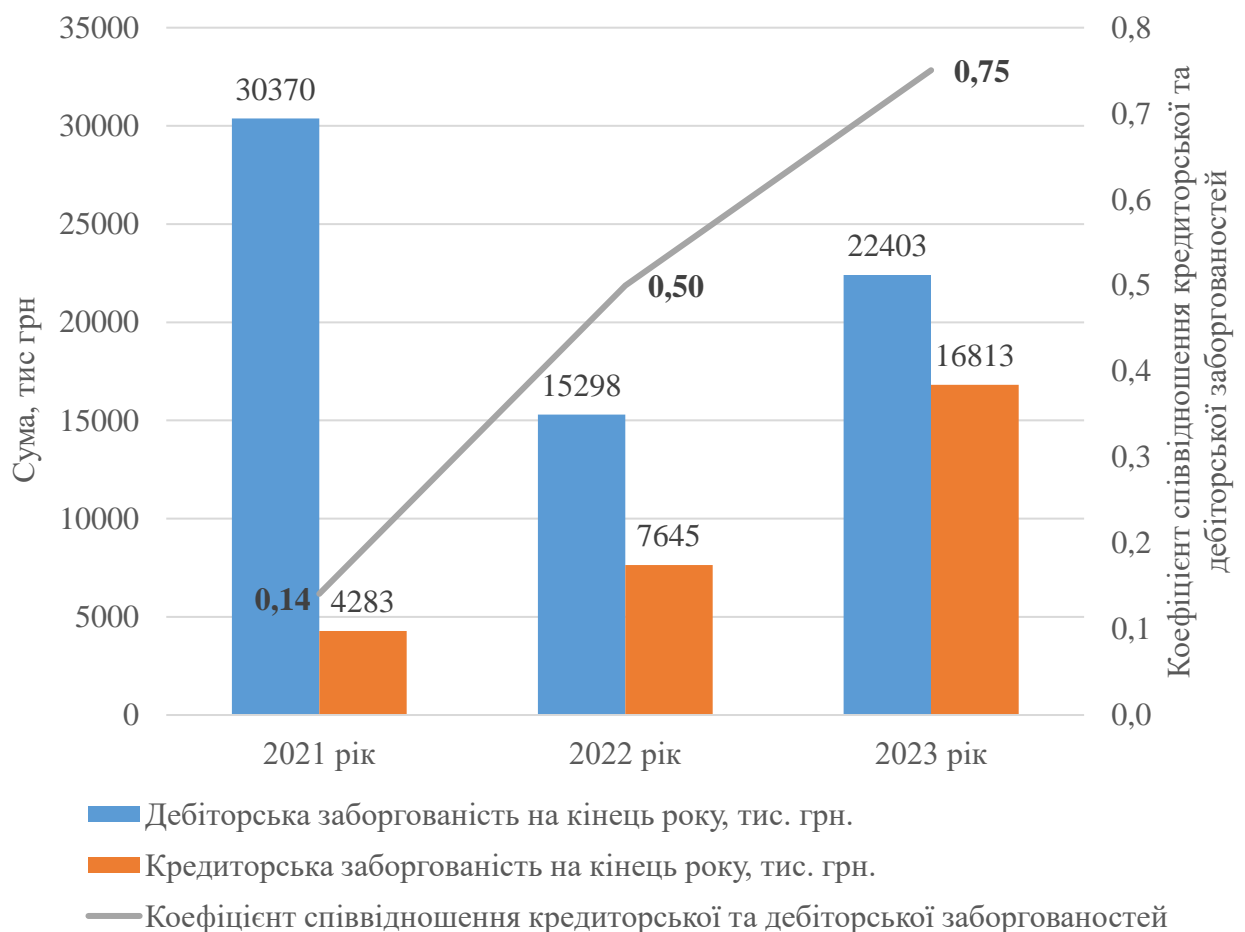

Рис. 2.1. Порівняльний аналіз зміни дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства за 2021-2023 роки (побудовано автором)

Згідно з наведеними даними, дебіторська заборгованість ТОВ «Імперія жирів» на кінець 2021 року становила 30 370 тис. грн, а на кінець 2023 року - 22 403 тис. грн. Це свідчить про те, що дебіторська заборгованість підприємства за 2021-2023 роки зменшилася на 26,2%.

Кредиторська заборгованість ТОВ «Імперія жирів» на кінець 2021 року становила 4283 тис. грн, а на кінець 2023 року - 16 813 тис. грн. Це свідчить про те, що кредиторська заборгованість підприємства за 2021-2023 роки збільшилася на 294,4%.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей показує, яка частка дебіторської заборгованості покривається кредиторською заборгованістю.

У 2021 році коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «Імперія жирів» становив 0,14, а у 2023 році - 0,75. Це свідчить про те, що у 2023 році дебіторська заборгованість стала значно менш покритою кредиторською заборгованістю, ніж у 2021 році.

Отже, дебіторська заборгованість ТОВ «Імперія жирів» за 2021-2023 роки зменшилася на 26,2%. Кредиторська заборгованість ТОВ «Імперія жирів» за 2021-2023 роки збільшилася на 294,4%. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «Імперія жирів» у 2023 році значно вищий, ніж у 2021 році, що свідчить про те, що дебіторська заборгованість стала значно менш покритою кредиторською заборгованістю.

2.2. Аналіз зміни суми та структури витрат підприємства

На початковому етапі аналізу вивчимо динаміку зміни суми і структури операційних витрат підприємства (табл. 2.2).

Як видно з таблиці загальна сума операційних витрат зросла з 51 152 тис. грн. у 2020 році до 143 093 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення витрат на діяльність підприємства.

Структура операційних витрат зазнала певних змін протягом 2020-2023 рр. Найбільш значущими змінами є: зменшення частки матеріальних витрат у загальній сумі операційних витрат з 77,9% у 2020 році до 87,7% у 2023 році, зростання частки витрат на оплату праці з 8,4% у 2020 році до 5,3% у 2023 році,

зменшення частки інших операційних витрат з 11,1% у 2020 році до 5,1% у 2023 році.

Таблиця 2.2. Зміна суми і структури операційних витрат за елементами у 2020-2023 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Сума, тис.грн.	%	Сума, тис.грн.	%	Сума, тис.грн.	%	Сума, тис.грн.	%
Матеріальні витрати	39824	77,9%	68112	85,4%	110316	88,1%	125515	87,7%
Витрати на оплату праці	4306	8,4%	4750	6,0%	6684	5,3%	7598	5,3%
Відрахування на соціальні заходи	945	1,8%	1051	1,3%	1463	1,2%	1646	1,2%
Амортизація	381	0,7%	554	0,7%	865	0,7%	1002	0,7%
Інші операційні витрати	5696	11,1%	5323	6,7%	5835	4,7%	7332	5,1%
Всього витрат	51152	100%	79790	100%	125163	100%	143093	100%
<i>Обсяг виробленої продукції</i>	54651		80153		126364		148352	
Витрати на 1 грн. виробленої продукції, грн.	0,936		0,995		0,990		0,965	

Примітка. Побудовано автором за даними підприємства.

Надалі вивчимо зміну суми операційних витрат за елементами. Матеріальні витрати зросли з 39 824 тис. грн. у 2020 році до 125 515 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення витрат на сировину, матеріали та інші матеріальні ресурси, необхідні для виробництва продукції.

Витрати на оплату праці зросли з 4306 тис. грн. у 2020 році до 7598 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення фонду оплати праці працівників підприємства. Відрахування на соціальні заходи зросли з 945 тис. грн. у 2020 році до 1646 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення витрат на соціальне страхування та інші соціальні виплати.

Амортизація зросла з 381 тис. грн. у 2020 році до 1002 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення зносу основних засобів підприємства.

Інші операційні витрати зросли з 5696 тис. грн. у 2020 році до 7332 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення витрат на інші види операційної діяльності.

Надалі детальніше вивчимо вплив зміни обсягів виробництва та операційних витрат на показник витрат на 1 грн. виробленої продукції (рис. 2.2).

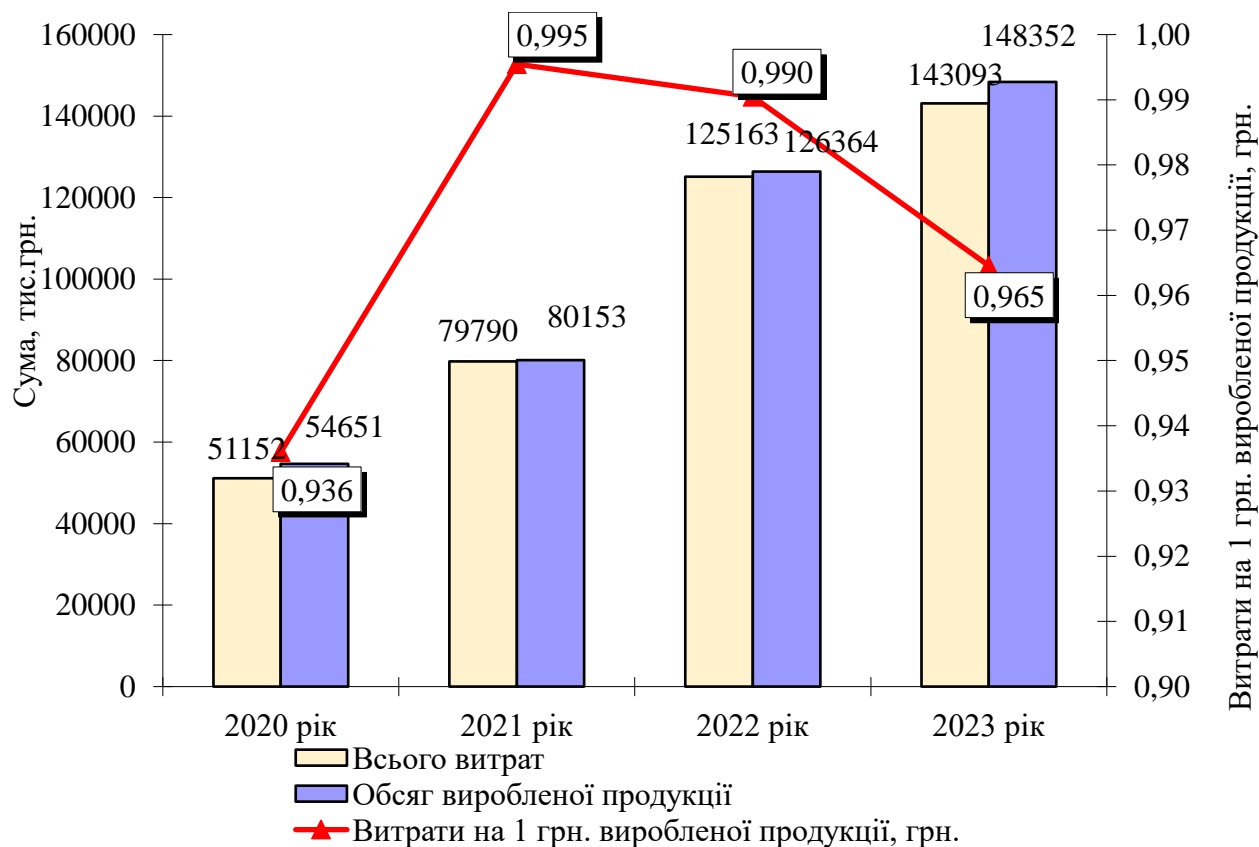

Рис. 2.2. Аналіз впливу зміни обсягів виробництва та операційних витрат на показник витрат на 1 грн. виробленої продукції (побудовано автором)

Як бачимо витрати на 1 грн. виробленої продукції зросли з 0,936 грн. у 2020 році до 0,965 грн. у 2023 році. Це свідчить про те, що витрати на виробництво продукції збільшилися в більшому ступені, ніж обсяг виробництва.

Також важливо проаналізувати динаміку зміна структури операційних витрат підприємства за елементами у 2020-2021 рр. (рис. 2.3).

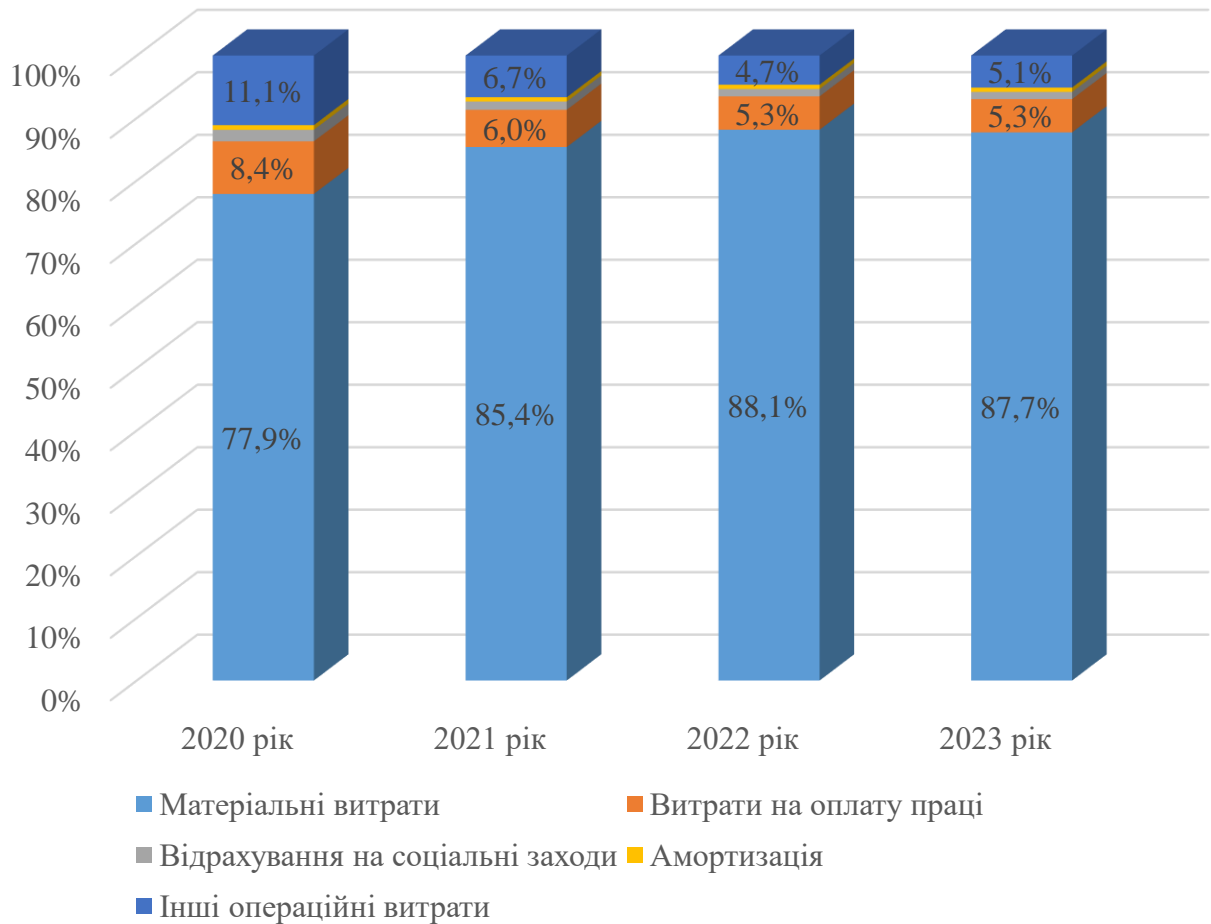

Рис. 2.3. Зміна структури операційних витрат підприємства за елементами у 2020-2021 рр. (побудовано автором)

Частка матеріальних витрат у загальній сумі операційних витрат зменшилася з 77,9% у 2020 році до 87,7% у 2023 році. Це може бути пов'язано з низкою факторів, таких як впровадження заходів щодо економії ресурсів, зміна технології виробництва або зміна структури продукції.

Частка витрат на оплату праці у загальній сумі операційних витрат зменшилася з 8,4% у 2020 році до 5,3% у 2023 році. Це може бути пов'язано з автоматизацією виробничих процесів, скороченням штату або зниженням рівня заробітної плати.

Частка відрахувань на соціальні заходи у загальній сумі операційних витрат залишилася практично незмінною протягом 2020-2023 рр., коливаючись в межах 1,2-1,3%.

Надалі проведено факторний аналіз зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції за видами діяльності за періодами 2021-2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції за видами діяльності у 2021-2022 рр.

Вид діяльності	2021 рік			2022 рік			Зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції		
	Операційні витрати, тис.грн.	Обсяг виробництва, тис.грн.	Витрати на 1 грн. виробленої продукції, грн.	Операційні витрати, тис.грн.	Обсяг виробництва, тис.грн.	Витрати на 1 грн. виробленої продукції, грн.	Всього	в тому числі за рахунок:	
								зміни операційних витрат	зміни обсягу виробництва
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Маргарини і продукти пастоподібні зі зниженим чи низьким вмістом жирів	78072	78389	0,996	123272	124351	0,99	-0,005	0,450	-0,455
Продукти харчові з жирів та олій інші	1718,0	1764	0,974	1891	2013	0,94	-0,035	0,090	-0,125
Всього	79790	80153	0,995	125163	126364	0,99	-0,005	0,450	-0,455

Щодо зміни витратності виробництва маргаринів і продуктів пастоподібних зі зниженим чи низьким вмістом жирів, то витрати на 1 грн.

виробленої продукції у цій категорії зменшилися на 0,005 грн. Це свідчить про те, що компанія стала більш ефективною у виробництві цих продуктів.

Щодо продуктів харчових з жирів та олій інших, то витрати на 1 грн. виробленої продукції у цій категорії збільшилися на 0,035 грн. Це свідчить про те, що компанія стала менш ефективною у виробництві цих продуктів.

В цілому витрати на 1 грн. виробленої продукції зменшилися на 0,005 грн. Це свідчить про те, що компанія стала більш ефективною у виробництві продукції в цілому. Чинники, які могли вплинути на зміну витрат: зміна цін на сировину та матеріали, зміна технологій виробництва, зміна обсягу виробництва, зміна структури витрат.

Аналогічний аналіз проведено щодо зміни витрат на 1 грн. виробленої продукції за видами діяльності у 2022-2023 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції за видами діяльності у 2022-2023 рр.

Вид діяльності	2022 рік			2023 рік			Зміна витрат на 1 грн. виробленої продукції		
	Операційні витрати, тис.грн.	Обсяг виробництва, тис.грн.	Витрати на 1 грн. виробленої продукції, грн.	Операційні витрати, тис.грн.	Обсяг виробництва, тис.грн.	Витрати на 1 грн. виробленої продукції, грн.	Всього	в тому числі за рахунок:	
								зміни операційних витрат	зміни обсягу виробництва
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Маргарини і продукти пастоподібні зі зниженим чи низьким вмістом жирів	123272	124351	0,99	140746	145843	0,97	-0,02	0,13	-0,15
Продукти харчові з жирів та олій інші	1891	2013	0,94	2347	2509	0,94	0,00	0,20	-0,20
Всього	125163,0	126364	0,99	143093,0	148352,0	0,96	-0,03	0,13	-0,16

Як бачимо з таблиці витратність маргаринів і продуктів пастоподібних зі зниженим чи низьким вмістом жирів збільшилася. Зокрема, витрати на 1 грн. виробленої продукції у цій категорії збільшилися на 0,02 грн. Це свідчить про те, що компанія стала менш ефективною у виробництві цих продуктів. Щодо продуктів харчових з жирів та олій інші, то витрати на 1 грн. виробленої продукції у цій категорії не змінилися. В цілому витрати на 1 грн. виробленої продукції збільшилися на 0,03 грн. Це свідчить про те, що компанія стала менш ефективною у виробництві продукції в цілому.

Надалі важливо провести детальний аналіз зміни витрат за видами діяльності, щоб визначити причини змін, а також розробити та впровадити заходи, спрямовані на подальше зниження витрат, регулярно моніторити зміну витрат та вживати заходів у разі їх погіршення.

Надалі проведено порівняння зміни витрат на 1 грн. виробленої продукції за основними сферами (рис. 2.4).

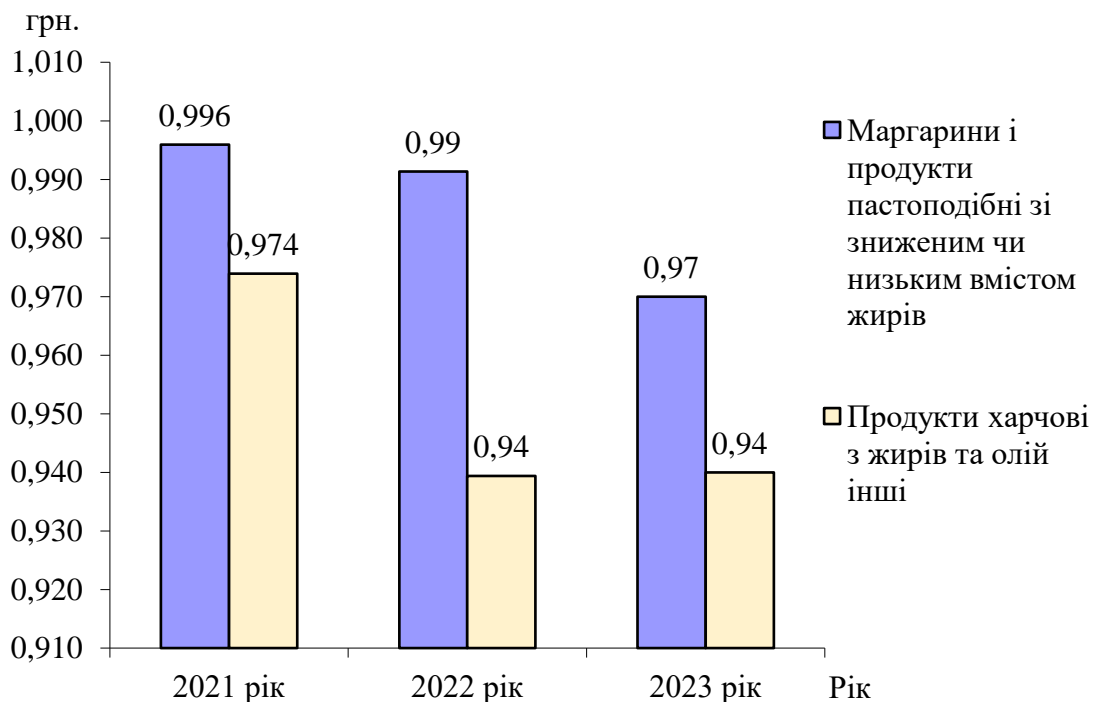

Рис. 2.4. Порівняння зміни витрат на 1 грн. виробленої продукції за основними сферами за 2021-2023рр. (побудовано автором)

Щодо маргаринів і продуктів пастоподібні зі зниженим чи низьким вмістом жирів, то витрати на 1 грн. виробленої продукції у цій сфері зменшувалися в 2021 році, стабілізувалися в 2022 році, і знову почали знижуватися в 2023 році. Це свідчить про те, що компанія ставала більш ефективною у виробництві цієї продукції протягом 2021-2023 рр.

Щодо продуктів харчових з жирів та олій інших, то витрати на 1 грн. виробленої продукції у цій сфері зменшувалися в 2021 році, значно знизилися в 2022 році, і стабілізувалися в 2023 році. Це свідчить про те, що компанія ставала значно більш ефективною у виробництві цієї продукції протягом 2021-2022 рр.

В цілому витрати на 1 грн. виробленої продукції зменшувалися в 2021 році, стабілізувалися в 2022 році, і знову почали знижуватися в 2023 році. Це свідчить про те, що компанія ставала більш ефективною у виробництві продукції в цілому протягом 2021-2023 рр.

Проведемо аналіз зміни витрат, що відносяться на фінансові результати за 2021-2023 рр. на ТОВ «Імперія Жирів» (табл. 2.5, рис.2.5) свідчить про наявність тенденції щодо їх поступового зростання протягом аналізованого періоду.

Таблиця 2.5. Аналіз зміни суми і структури операційних витрат, що відносяться на фінансові результати за 2021-2023 рр.

Статті	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення			
	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	2022/2021		2023/2022	
							тис.грн.	%	тис.грн.	%
Собівартість реалізованої продукції	72 765	90,9	106381	91,7	125338	91,0	33616	46,2	18957	17,82
Адміністративні витрати	2364	3,0	3150	2,7	3943	2,9	786	33,2	793	25,2
Витрати на збут	4407	5,5	5860	5,1	7752	5,6	1453	33,0	1892	32,3
Інші операційні витрати	511	0,6	560	0,5	671	0,5	49	9,6	111	19,8
Всього витрат	80047	100	115951	100	137704	100	35904	44,9	21753	18,8

Примітка. Побудовано автором за даними підприємства.

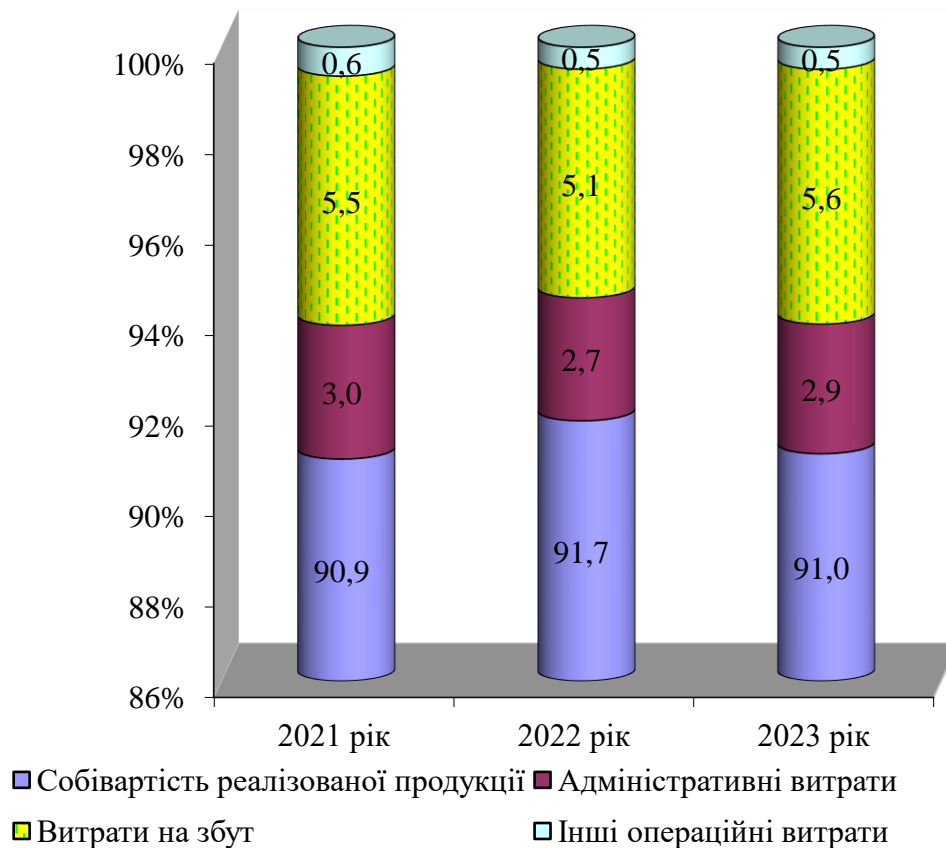

Рис. 2.5. Аналіз зміни структури операційних витрат, що відносяться на фінансові результати за 2021-2023 рр. (побудовано автором)

Згідно з наданими даними, загальна сума операційних витрат за 2023 рік склала 137 704 тис. грн., що на 44,9% більше, ніж за 2021 рік (80 047 тис. грн.). Це свідчить про значне зростання витрат на операційну діяльність протягом 2022-2023 років.

Структура операційних витрат також зазнала певних змін протягом 2021-2023 років. Найбільшу частку в структурі витрат протягом усіх трьох років становила собівартість реалізованої продукції, її питома вага варіювалася в межах 90,9-91,0%.

Другою за величиною статтею витрат протягом 2021-2022 років були витрати на збут, їх питома вага становила 5,5-5,1%. Питома вага адміністративних витрат протягом 2021-2023 років була відносно стабільною і становила 2,7-2,9%.

Найменшу частку в структурі операційних витрат протягом 2021-2023 років становили інші операційні витрати, їх питома вага варіювалася в межах 0,5-0,6%. Найбільш значні зміни в структурі операційних витрат протягом 2021-2023 років спостерігалися за статтею "Собівартість реалізованої продукції". Її питома вага дещо знизилася з 90,9% у 2021 році до 91,0% у 2023 році.

Питома вага витрат на збут протягом 2021-2023 років також дещо зросла з 5,5% до 5,6%. Питома вага адміністративних витрат протягом 2021-2023 років залишилася відносно стабільною і становила 2,7-2,9%. Питома вага інших операційних витрат також дещо зросла з 0,5% до 0,6% протягом 2021-2023 років.

Щорічне зростання витрат на оплату праці й соціальні заходи на фоні зростання середньомісячної зарплати переважно відбувалося за рахунок приведення чисельності адмінперсоналу до обґрунтованих нормативів. Аналогічне щорічне зростання суми амортизаційних відрахувань переважно пояснюється введенням в дію нових основних фондів.

Основна ж причина такого різкого зростання витрат на збут у 2023 році криється щодо зміни акцентів маркетингової політики підприємства, адже відмова від політики надання знижок і комерційних винагород за оптову реалізацію продукції загалом не дали поштовху до нарощення обсягів збуту. А переорієнтація переважно на проведення активної рекламної кампанії не тільки на місцевому ринку, але й і на ринках сусідніх областей, особливо, Рівненської області, що при відповідному збільшенні витрат на рекламу дало поштовх і до збільшення обсягів реалізації, а також водночас значно збільшило прибутковість роботи.

2.3. Аналіз та оцінка зміни виробничої собівартості продукції підприємства

На початковому етапі проведено аналіз зміни адміністративних витрат та витрат на збут підприємства за останні три роки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6. Аналіз зміни адміністративних витрат та витрат на збут за 2021-2023 рр.

Статті	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення					
				2022 до 2021		2023 до 2022		2023 до 2021	
				тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Адміністративні витрати	2364,0	3150,0	3943,0	786,0	33,2	793,0	25,2	1579,0	66,8
амортизація	70,3	73,2	74,4	2,9	4,1	1,2	1,6	4,1	5,8
оплата праці і соцстрах	1997,0	2289,1	3389,6	292,1	14,6	1100,5	48,1	1392,6	69,7
МШП	27,9	28,4	31,5	0,5	1,8	3,1	10,9	3,6	12,9
місцеві податки і платежі	19,2	22,1	29,4	2,9	15,1	7,3	33,0	10,2	53,1
зв'язок	128,3	130,4	131,7	2,1	1,6	1,3	1,0	3,4	2,7
будматеріали	11,4	12,6	13,3	1,2	10,5	0,7	5,6	1,9	16,7
адмінпослуги	93,3	575,5	250,4	482,2	516,8	-325,1	-56,5	157,1	168,4
інші	16,6	18,7	22,7	2,1	12,7	4,0	21,4	6,1	36,7
Витрати на збут	4407,0	5860,0	7752,0	1453,0	33,0	1892,0	32,3	3345,0	75,9
амортизація	67,5	69,4	73,4	1,9	2,8	4,0	5,8	5,9	8,7
оплата праці і соцстрах	2238,6	2302,7	2338,4	64,1	2,9	35,7	1,6	99,8	4,5
МШП	248,9	312,1	414,6	63,2	25,4	102,5	32,8	165,7	66,6
витрати на рекламу	484,8	1467,6	1953,8	982,8	202,7	486,2	33,1	1469,0	303,0
сертифікати, ліцензії	44,1	51,0	52,0	6,9	15,6	1,0	2,0	7,9	17,9
сторонні послуги	937,8	1153,5	2267,8	215,7	23,0	1114,3	96,6	1330,0	141,8
паливо та енергія	315,8	417,8	528,3	102,0	32,3	110,5	26,4	212,5	67,3
інші	69,5	85,9	123,7	16,4	23,6	37,8	44,0	54,2	78,0

Примітка. Побудовано автором за даними підприємства.

Як бачимо, загальні адміністративні витрати зросли на 66,8% з 2 364 000 тис. грн. у 2021 році до 3 943 000 тис. грн. у 2023 році. Найбільше зростання

спостерігається у адмінпослугах (516,8%), оплаті праці та соцстраху (69,7%) та амортизації (5,8%). Найменше зростання спостерігається у будматеріалах (16,7%), зв'язку (2,7%) та МШП (10,9%).

Загальні витрати на збут зросли на 75,9% з 4 407 000 тис. грн. у 2021 році до 7 752 000 тис. грн. у 2023 році. Найбільше зростання спостерігається у витратах на рекламу (303,0%), сторонніх послугах (141,8%) та паливі та енергії (67,3%). Найменше зростання спостерігається у сертифікатах, ліцензіях (17,9%), оплаті праці та соцстраху (4,5%) та амортизації (8,7%).

Важливо провести порівняння зміни адміністративних витрат та витрат на збут за 2021-2023 рр. (рис. 2.6).

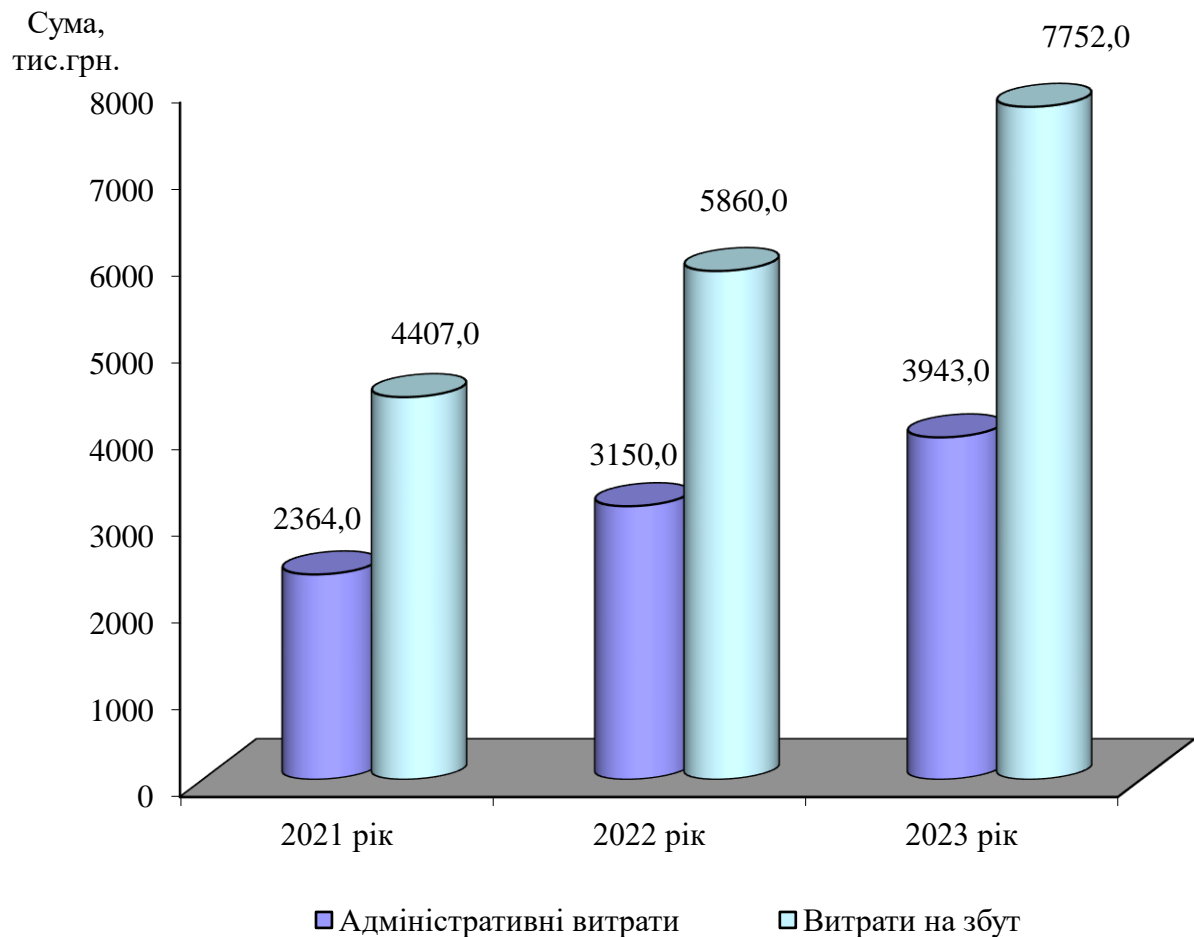

Рис. 2.6. Порівняння зміни адміністративних витрат та витрат на збут за 2021-2023 рр. (побудовано автором)

Згідно з наданим графіком, адміністративні витрати та витрати на збут зросли протягом 2021-2023 років. Загальні адміністративні витрати зросли на 66,8% з 2 364 000 тис. грн. у 2021 році до 3 943 000 тис. грн. у 2023 році.

Найбільше зростання спостерігається у адмінпослугах (516,8%), оплаті праці та соцстраху (69,7%) та амортизації (5,8%). Найменше зростання спостерігається у будматеріалах (16,7%), зв'язку (2,7%) та МШП (10,9%).

Загальні витрати на збут зросли на 75,9% з 4 407 000 тис. грн. у 2021 році до 7 752 000 тис. грн. у 2023 році. Найбільше зростання спостерігається у витратах на рекламу (303,0%), сторонніх послугах (141,8%) та паливі та енергії (67,3%). Найменше зростання спостерігається у сертифікатах, ліцензіях (17,9%), оплаті праці та соцстраху (4,5%) та амортизації (8,7%).

Згідно з наданою таблицею 2.7, виробнича собівартість виробництва маргаринів на підприємстві зросла на 12,2% за 2021-2023 рр.

Зокрема, за статтею сировина та основні матеріали, яка є найбільшою у структурі виробничої собівартості і становить 34,0% у 2023 році. Вона зросла на 9,3% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі зростанням цін на сировину, таку як рослинні жири, молоко, цукор та інші інгредієнти.

Допоміжні матеріали становлять 10,4% у 2023 році. Вона зросла на 23,4% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі зростанням цін на упаковку, етикетки, інші допоміжні матеріали, а також з збільшенням використання допоміжних матеріалів.

Стаття «Паливо та енергія на технологічні цілі» становить 14,6% у 2023 році. Вона зросла на 33,6% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі зростанням цін на енергоносії, такі як газ, електроенергія та інші.

Стаття «Основна і додаткова заробітна плата та відрахування на соц. страхування» становить 24,3% у 2023 році. Вона зросла на 7,7% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі зростанням заробітної плати працівників, а також з збільшенням штату.

Таблиця 2.7. Аналіз зміни виробничої собівартості виробництва маргаринів за 2021-2023 рр.

Найменування статей	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення					
				2022 до 2021		2023 до 2022		2023 до 2021	
				грн.	%	грн.	%	грн.	%
сировина та основні матеріали	14,65	15,62	16,01	0,97	6,6%	0,39	2,5%	1,36	9,3%
допоміжні матеріали	3,97	4,03	4,90	0,06	1,5%	0,87	21,6%	0,93	23,4%
паливо та енергія на технологічні цілі	5,12	5,89	6,84	0,77	15,0%	0,95	16,1%	1,72	33,6%
основна і додаткова заробітна плата та відрахування на соц. страхування	10,59	11,14	11,41	0,55	5,2%	0,27	2,4%	0,82	7,7%
загальновиробничі витрати	6,17	6,82	6,26	0,65	10,5%	-0,56	-8,2%	0,09	1,5%
інші виробничі витрати	1,38	1,52	1,59	0,14	10,1%	0,07	4,6%	0,21	15,2%
Виробнича собівартість	41,88	45,02	47,01	3,14	7,5%	1,99	4,4%	5,13	12,2%
Обсяг виробництва, тон	1864	2738	2993	874,00	46,9%	255,00	9,3%	1129,00	60,6%
Змінні витрати на 1 тону, грн.	34,33	36,68	39,16	2,35	6,8%	2,48	6,8%	4,83	14,1%
Постійні витрати на випуск, тис.грн.	14073,2	22834,9	23495,1	8761,72	62,3%	660,13	2,9%	9421,85	66,9%

Примітка. Побудовано автором за даними підприємства.

Стаття «Загальновиробничі витрати» становить 13,3% у 2023 році. Вона зменшилась на 8,2% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі скороченням деяких загальновиробничих витрат, таких як оренда, амортизація, а також з збільшенням обсягу виробництва.

Стаття «Інші виробничі витрати» становить 3,4% у 2023 році. Вона зростає на 15,2% за 2021-2023 рр. Це може бути пов'язане зі зростанням витрат на транспорт, страхування, а також з збільшенням інших виробничих витрат.

Надалі проведено порівняння зміни статей витрат виробничої собівартості 1 тонну вироблених маргаринів (рис. 2.7).

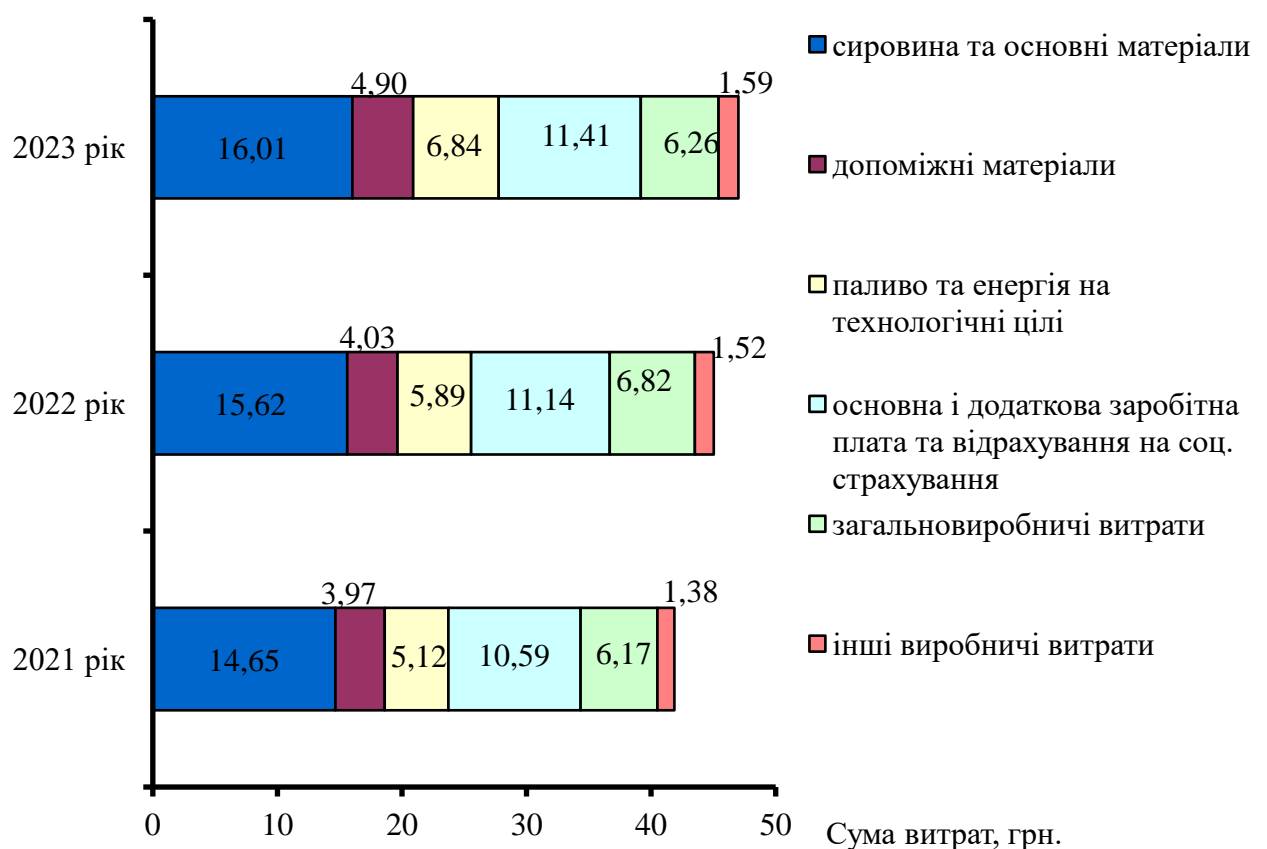

Рис. 2.7. Зміна статей витрат виробничої собівартості 1 тонну вироблених маргаринів за 2021-2023 рр. (побудовано автором)

Як бачимо з рисунку, у 2021 році виробнича собівартість становила 41,88 грн. за 1 тонну. У 2022 році виробнича собівартість становила вже 45,02 грн. за 1 тонну, тобто відбулося її зростання на 7,5%. Надалі у 2023 році виробнича

собівартість становила 47,01 грн. за 1 тону, тобто відбулося її зростання на 4,4%.

Можна виділити серед факторів, які вплинули на зміну виробничої собівартості зростання цін на сировину та матеріали: Це був основний фактор, який вплинув на зміну виробничої собівартості. Ціни на сировину та матеріали зростали протягом 2021-2023 рр. Це призвело до зростання собівартості виробництва маргаринів. Ціни на енергоносії також зростали протягом 2021-2023 рр. Це призвело до зростання витрат на паливо та енергію на технологічні цілі, що в свою чергу вплинуло на виробничу собівартість.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У представленій кваліфікаційній роботі бакалавра подано узагальнення отриманих результатів аналізу й оцінки, також узагальнено пропозиції щодо зниження собівартості продукції на прикладі ТОВ «Імперія жирів», що дає можливість сформулювати ряд таких висновків:

1. Собівартість продукції та послуг – це не просто економічна категорія, а й багатогранний інструмент, що відіграє ключову роль у житті будь-якого підприємства. Визначено, що собівартість окремих видів продукції визначається за допомогою калькуляцій, які деталізують витрати, пов'язані з її виготовленням та реалізацією продукції. Цей процес, відомий як калькулювання собівартості продукції, дає змогу точно й об'єктивно розрахувати вартість одиниці товару.

2. Аналіз наукових досліджень демонструє різноманіття підходів до вивчення процесу формування собівартості та проблем, пов'язаних з її розрахунком. Наразі не існує єдиної думки щодо оптимальних методів зниження собівартості продукції та послуг. Окрім того, актуальними залишаються питання вдосконалення методів мінімізації витрат на виробництво товарів та надання послуг.

3. Варто зазначити, що в сучасному світі успіх підприємства ґрунтується на трьох ключових принципах. Зокрема на ефективній діяльності яка передбачає максимальне використання всіх наявних ресурсів, при цьому відбувається процес постійного вдосконалення виробничих процесів, що дозволяє виготовляти продукції досить високої якості.

Підприємство має бути здатним витримувати конкуренцію на ринку, пропонуючи продукцію або послуги, які відповідають потребам споживачів та мають кращі характеристики, ніж продукція конкурентів.

Досягнення стійких позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках дає можливість підприємствам не лише виживати, але й розвиватися в мінливих економічних умовах, розширювати свою частку ринку та виходити на нові

ринки. Отже, як бачимо собівартість продукції та послуг є ключовим показником, що характеризує економічну ефективність роботи підприємства. Зниження собівартості веде до зростання прибутку та посилення конкурентоспроможності на ринку. Адже, як правило, собівартість становить від 50% до 80% від загальної суми виручки, отриманої від реалізації продукції.

4. ТОВ «Імперія жирів» протягом 2021-2023 років демонструвала стійке зростання. Компанія активно інвестує у свою діяльність, нарощує обсяги виробництва та продажів, стає більш ефективною у використанні своїх трудових та матеріальних ресурсів. Чистий прибуток та прибуток на акцію значно зріс, що свідчить про те, що компанія стає більш прибутковою. Підприємству рекомендується продовжувати інвестувати у основні фонди та модернізацію виробництва, шукати нові канали збуту продукції, збільшувати обсяги виробництва та продажів, оптимізувати витрати, ефективно управляти товарними запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю.

5. Адміністративні витрати та витрати на збут зростали протягом 2021-2023 років. Темпи зростання витрат на збут були вищими, ніж темпи зростання адміністративних витрат. Найбільше зростання адміністративних витрат спостерігалось у адмінпослугах (516,8%), а витрат на збут – у витратах на рекламу (303,0%). Найменше зростання адміністративних витрат спостерігалось у зв'язку (2,7%), а витрат на збут – у сертифікатах, ліцензіях (17,9%). Можливі причини зростання адміністративних витрат та витрат на збут: збільшення штату, підвищення заробітної плати, зростання цін на товари та послуги, зміна структури бізнесу.

6. Витрати на 1 грн. виробленої продукції зменшилися на 0,005 грн. у 2021-2022 рр. та на 0,03 грн. у 2022-2023 рр. Щодо Маргаринів і продуктів пастоподібні зі зниженим чи низьким вмістом жирів, то витрати зменшилися на 0,005 грн. у 2021-2022 рр. та на 0,02 грн. у 2022-2023 рр. Щодо продуктів харчових з жирів та олій інших то витрати збільшилися на 0,035 грн. у 2021-2022 рр. та не змінилися у 2022-2023 рр.

7. Загалом витрати на 1 грн. виробленої продукції зменшувалися в 2021 році, стабілізувалися в 2022 році, і знову почали знижуватися в 2023 році. Тому надалі важливо провести детальний аналіз зміни витрат за видами діяльності та сферами, щоб визначити причини змін, розробити та впровадити заходи, спрямовані на подальше зниження витрат, регулярно моніторити зміну витрат та вживати заходів у разі їх погіршення.

8. Виробнича собівартість виробництва маргаринів в Україні зросла на 12,2% за 2021-2023 рр. Найбільше зростання спостерігалось у витратах на паливо та енергію на технологічні цілі (33,6%), а найменше – у загальновиробничих витратах (-8,2%). Основними факторами, які вплинули на зміну виробничої собівартості, були зростання цін на сировину, матеріали та енергоносії.

9. Можна зробити висновок, що компанія стала більш ефективною у виробництві маргаринів і продуктів пастоподібних зі зниженим чи низьким вмістом жирів протягом 2021-2023 рр. Зміна цін на сировину та матеріали, зміна технологій виробництва, зміна обсягу виробництва та зміна структури витрат могли вплинути на зміну витрат. Загалом, компанія стала більш ефективною у виробництві продукції протягом 2021-2023 рр.

Можна обґрунтувати ряд загальних напрямків зниження собівартості продукції для ТОВ «Імперія жирів»:

1. Оптимізація витрат на сировину та матеріали:

- перехід на більш дешевих постачальників сировини та матеріалів, не погіршуючи при цьому її якість;
- аналіз можливості використання альтернативних видів сировини та матеріалів;
- зменшення витрат сировини та матеріалів під час виробництва та транспортування;
- оптимізація складських запасів сировини та матеріалів;
- впровадження системи електронного документообігу для автоматизації процесу закупівлі.

2. Зниження виробничих витрат:

- модернізація обладнання та впровадження нових технологій, що дозволяють економити ресурси та підвищувати продуктивність праці;
- оптимізація логістики виробничого процесу для зменшення простоїв та непродуктивних витрат;
- впровадження системи енергоменеджменту для зменшення витрат на електроенергію та інші енергоносії;
- застосування енергозберігаючих технологій та обладнання;
- зменшення браку та перевитрат під час виробництва.

3. Оптимізація управлінських та адміністративних витрат:

- впровадження системи бюджетування та контролю витрат;
- скорочення непродуктивних витрат, таких як витрати на відрядження, канцелярські товари тощо;
- оптимізація штату співробітників та виведення непрофільних функцій на аутсорсинг;
- впровадження системи електронного документообігу для автоматизації адміністративних процесів;
- використання хмарних сервісів для зниження витрат на ІТ-інфраструктуру.

4. Збільшення обсягів виробництва та продажів:

- розширення ринків збуту продукції, вихід на нові ринки;
- запровадження нових маркетингових стратегій, спрямованих на збільшення продажів;
- стимулювання збуту продукції за допомогою акцій та знижок;
- розвиток дилерської мережі;
- співпраця з ключовими клієнтами.

5. Інші напрямки:

- навчання та підвищення кваліфікації персоналу;
- запровадження системи мотивації співробітників;
- підвищення корпоративної культури та згуртованості колективу;

- використання кращих світових практик управління.

Важливо зазначити, що це лише загальні рекомендації. Для розробки більш детального плану зниження собівартості продукції для ТОВ «Імперія жирів» необхідно провести комплексний аналіз діяльності підприємства, з урахуванням його специфіки та поточних умов ведення бізнесу. Рекомендується також залучити до розробки плану фахівців з економіки, виробництва, маркетингу та інших галузей.

Можна також виділити заходи для зниження собівартості виробництва маргаринів за статтями основні і допоміжні матеріали для ТОВ «Імперія жирів»:

1. Основні матеріали:

- перехід на більш дешеві аналоги – провести аналіз ринку та визначити постачальників, які пропонують сировину з аналогічними характеристиками за нижчою ціною, також важливо зберегти якість продукції на належному рівні;

- зменшення втрат – впровадити систему контролю за витрачанням сировини на всіх етапах виробництва, від приймання до складу до готової продукції, що допоможе ідентифікувати та усунути джерела втрат;

- оптимізація рецептури – переглянути рецептуру маргаринів та за можливості зменшити кількість або замінити деякі дорогі компоненти на більш дешеві аналоги;

- прямі закупівлі – розглянути можливість прямих закупівель сировини у виробників, минаючи посередників, що може допомогти знизити витрати.

2. Допоміжні матеріали:

- стандартизація та уніфікація – стандартизувати та уніфікувати типи та кількість допоміжних матеріалів, що використовуються у виробництві, що допоможе зменшити складські запаси та оптимізувати закупівлі;

- багаторазове використання – за можливості використовувати допоміжні матеріали багаторазово, наприклад, упаковку;

- впровадження системи контролю – впровадити систему контролю за витрачанням допоміжних матеріалів на всіх етапах виробництва, що допоможе ідентифікувати та усунути джерела втрат.

Можна також виділити й ряд загальних рекомендацій щодо зниження витрат за статтями основні та допоміжні матеріали:

- впровадити систему бюджетування та контролю витрат, що допоможе чітко планувати та контролювати витрати на сировину та допоміжні матеріали;
- провести аналіз ринку – регулярно проводити аналіз ринку та порівнювати ціни на сировину та допоміжні матеріали у різних постачальників;
- співпрацювати з постачальниками – налагодити тісну співпрацю з постачальниками, щоб отримувати кращі умови та знижки;
- використовувати сучасні технології – впроваджувати сучасні технології виробництва, які дозволяють економити ресурси та знижувати втрати;
- навчати персонал – навчати персонал раціональному використанню сировини та допоміжних матеріалів.

Зниження загальновиробничих витрат – це також важливе завдання, яке допоможе ТОВ «Імперія жирів» підвищити свою ефективність та прибуток. Тому можна виділити декілька заходів, які можна запропонувати для зниження загальновиробничих витрат на даному підприємстві:

1. Оптимізація витрат на ремонт та утримання обладнання:

- провести аналіз причин простоїв обладнання та розробити план їх усунення;
- впровадити систему планово-профілактичного ремонту обладнання;
- використовувати якісні запчастини та матеріали для ремонту;
- залучити до ремонту кваліфікований персонал.

2. Зниження витрат на енергоносії:

- провести енергоаудит підприємства для виявлення джерел втрат енергії;
- впровадити енергозберігаючі технології та обладнання;
- оптимізувати режими роботи обладнання;
- підвищити культуру використання енергії серед персоналу.

3. Зменшення витрат на оренду приміщень:

- переглянути договір оренди приміщень та за можливості переконати орендодавця знизити орендну плату;
- розглянути можливість купівлі власного приміщення;
- оптимізувати використання орендованих приміщень.

4. Зниження витрат на транспорт:

- оптимізувати маршрути доставки сировини та готової продукції;
- використовувати більш економні транспортні засоби;
- залучити до перевезень сторонніх перевізників.

5. Зменшення витрат на заробітну плату:

- оптимізувати штат співробітників;
- впровадити систему мотивації персоналу, спрямовану на підвищення продуктивності праці;
- автоматизувати рутинні завдання.

6. Зниження інших статей загальновиробничих витрат:

- використовувати більш дешеві канцелярські товари;
- зменшити витрати на відрядження;
- оптимізувати витрати на рекламу та маркетинг.

Також важливо окремо виділити заходи для зниження адміністративних витрат ТОВ «Імперія жирів»:

1. Впровадження системи електронного документообігу:

- дозволить автоматизувати рутинні процеси, такі як обробка документів, ведення архіву, узгодження та підписання документів;
- допоможе значно зменшити витрати на папір, канцелярські товари та поштові послуги;
- допоможе підвищити швидкість та ефективність роботи адміністративного персоналу.

2. Оптимізація штату працівників:

- провести аналіз функціональних обов'язків адміністративного персоналу та визначити, чи є можливість скоротити дублювання функцій або автоматизувати деякі завдання;

- за можливості перевести деяких працівників на дистанційну роботу;

- розглянути можливість аутсорсингу деяких адміністративних функцій, таких як ведення бухгалтерського обліку або кадрового обліку.

3. Зниження витрат на оренду та комунальні послуги:

- переглянути договір оренди офісного приміщення та за можливості переконати орендодавця знизити орендну плату;

- розглянути можливість переїзду до меншого офісного приміщення;

- впровадити енергозберігаючі заходи в офісному приміщенні;

- оптимізувати витрати на воду, електроенергію та інші комунальні послуги.

4. Зменшення витрат на зв'язок та телекомунікації:

- переглянути тарифні плани на мобільний та інтернет-зв'язок;

- використовувати більш економні способи зв'язку, такі як IP-телефонія та відеоконференції;

- зменшити кількість друкованих документів та використовувати електронні носії інформації.

5. Оптимізація витрат на подорожі та відрядження:

- розробити політику подорожей та відряджень, яка чітко регламентує витрати на ці цілі;

- використовувати більш економні способи подорожей, такі як автобуси або потяги, замість літаків;

- за можливості проводити онлайн-зустрічі та переговори замість очних.

6. Зниження інших адміністративних витрат:

- використовувати більш дешеві канцелярські товари та офісну техніку;

- зменшити витрати на харчування та розваги;

- оптимізувати витрати на рекламу та маркетинг.

Надалі також важливо запропонувати заходи для зниження витрат на збут для ТОВ «Імперія жирів»:

1. Оптимізація каналів збуту:

- провести аналіз ефективності різних каналів збуту (оптові поставки, роздрібна торгівля, онлайн-продажі) та зосередитися на тих, які дають найбільший прибуток;

- розглянути можливість співпраці з новими дистриб'юторами та партнерами, які мають ширшу мережу збуту;

- впровадити систему прямих продажів кінцевим споживачам, минаючи посередників.

2. Зменшення витрат на рекламу та маркетинг:

- провести аналіз ефективності різних рекламних каналів (телебачення, радіо, друковані ЗМІ, онлайн-реклама) та зосередитися на тих, які дають найкращий результат;

- використовувати більш економні та ефективні маркетингові інструменти, такі як контент-маркетинг, SEO, SMM;

- розробити чітку маркетингову стратегію, яка буде орієнтована на цільову аудиторію.

3. Оптимізація роботи відділу збуту:

- провести аналіз завантажень та ефективності роботи співробітників відділу збуту;

- за можливості автоматизувати деякі рутинні завдання, такі як ведення обліку клієнтів, обробка замовлень;

- надати співробітникам відділу збуту необхідні знання та навички для ефективної роботи;

- впровадити систему мотивації персоналу, спрямовану на збільшення продажів.

4. Зниження витрат на логістику:

- оптимізувати маршрути доставки продукції;

- використовувати більш економні транспортні засоби;

- залучити до перевезень сторонніх перевізників;
- зменшити витрати на складування та зберігання продукції.

5. Зниження інших витрат на збут:

- використовувати більш дешеві пакувальні матеріали;
- зменшити витрати на участь у виставках та інших заходах;
- оптимізувати витрати на представницькі витрати.

Отже, зниження собівартості продукції – це постійний процес, який потребує постійного моніторингу та вдосконалення. Впровадження вищезазначених заходів допоможе ТОВ «Імперія жирів» знизити собівартість продукції, підвищити свою конкурентоспроможність та збільшити прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова О. Є., Гринь В. П. Удосконалення обліку витрат виробництва та формування собівартості продукції. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. Вип. 5. С. 48-53.
2. Богдан І. Застосування програми-пакета SPSS для факторного аналізу показників собівартості продукції. *Правова інформатика*. 2009. № 3. С. 59-65.
3. Бондаренко Н. М., А. К. Устименко Собівартість продукції: економічна сутність та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 11(2). С. 51-54.
4. Варламова І. С., Сем'янова І. Ю. Аналіз методів планування собівартості продукції. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. - 2018. № 3. С. 62-69.
5. Гелеверя Є. М., Чудна А. О. Моделювання й оптимізація собівартості продукції підприємницької структури. *Бізнес Інформ*. 2021. № 11. С. 154-161.
6. Гулик Т. В., Міхеєва А. М. Зниження собівартості продукції як чинник підвищення ефективності роботи підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 40. С. 69-74.
7. Довга Н. І., Цегелик Г. Г. Використання методу послідовних поступок для розв'язування задачі підвищення собівартості продукції. *Молодий вчений*. 2020. № 10(1). С. 25-29.
8. Економічний аналіз : навчальний посібник / М.А. Болюх та ін. ; за ред. акад. АНУ, проф. М.Г. Чумаченка ; вид. 2-е, перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с
9. Каленич І. С. Економічна сутність витрат і собівартості продукції. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 241-246.
10. Козаченко А. Ю., Чудак Л. А. Методичні підходи до обліку витрат і калькулювання собівартості продукції аграрних підприємств. *Економіка*.

Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 7. - С. 133-140.

11. Кудлаєва Н. В., С. В. Круць. Особливості калькулювання собівартості програмного продукту. *Причорноморські економічні студії.* 2019. Вип. 47(2). С. 138-144.

12. Куцик П. О., Бачинський В. І., Кузьмінська К. І., Чабанюк О. М. Особливості застосування методу цільового калькулювання собівартості продукції у процесноорієнтованому виробництві. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2022. № 2. С. 25-32.

13. Лабунська-Шелест О. В., Д. В. Лязін. Аналіз собівартості продукції в сучасних ринкових умовах. *Наука й економіка.* 2016. Вип. 2. С. 30-34.

14. Непран А. В., Болотова Т. М., Голованова О. М. Методи розподілу витрат на утримання і експлуатацію обладнання при визначенні собівартості промислової продукції. *Проблеми економіки.* 2021. № 1. С. 85-90.

15. Олійник Т. І., Крот Ю. О. Собівартість сільськогосподарської продукції та методичні засади її визначення. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки.* 2013. № 4. - С. 3-8.

16. Омецінська І. Особливості формування повної собівартості продукції (робіт, послуг) в управлінському обліку для цілей ціноутворення. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2018. Вип. 4. С. 120-133.

17. Онищенко О. В., Куренна О. О., Крикуненко А. С. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2017. Вип. 25(2). С. 153-157.

18. Остапенко О. М. Шляхи зниження собівартості продукції в сучасних умовах господарювання авіаційних підприємств в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2017. Вип. 12(2). С. 56-59.

19. Роева О. С. Аналіз впливу матеріальних витрат на формування собівартості продукції, робіт або послуг підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 33. С. 165-170.

20. Сиротинська А. П., Позняковська Н. М., Міклуха О. Л. Практичні аспекти використання інформаційної системи для визначення собівартості продукції (робіт, послуг). *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 233-237.

21. Скрипник М. Собівартість продукції як економічна категорія. URL : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf

22. Пархоменко В.М. Собівартість і фінансові результати у податковому законодавстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 1996. № 4. С. 2-6.

23. Тлущкевич Н. В., Нужна О. А., Писаренко Т. М. Формування собівартості продукції тваринництва для прийняття управлінських рішень. *Економічний форум*. 2020. № 2. С. 134-141.

24. ТОВ «Імперія жирів»: офіційний веб-сайт. URL: <http://maselko.com.ua>

25. Тополенко Н. М., Гетьман. Актуальні питання зниження витрат на формування собівартості продукції та послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 46. С. 38-45.

26. Фостолович Р. С. Інформаційні ресурси при формуванні собівартості продукції в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2018. №9.

27. Яременко Л. М., Малишко Д. О., Роженко А. П. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. *Агросвіт*. 2023. № 3-4. С. 124-133.

ДОДАТКИ

Додаток А
Фора № 1 „Баланс”
ТОВ «Імперія жирів»

Додаток Б
Фора № 2 „Звіт про фінансові результати”
ТОВ «Імперія жирів»

Додаток В
Форма 1-П НПП
ТОВ «Імперія жирів»